

Pravo Europske unije u području nošenja vidljivih simbola vjerskog uvjerenja na radnom mjestu

Gareth Davies
Profesor prava Europske unije
Slobodno sveučilište [niz. *Vrije Universiteit*] u Amsterdamu
g.t.davies@vu.nl

Financirano sredstvima Europske
unije

1

Prva faza: Želje klijenata

2

C-157/15 Achbita – činjenice

- Recepcionarka za društvo G4S u Antwerpenu, Belgija
- Odbila skinuti maramu za glavu
- Društvo G4S nedugo potom donijelo je pravilo o zabrani „nošenja vidljivih simbola političkih, filozofskih ili vjerskih uvjerenja na radnom mjestu” i Achbiti je otkazan ugovor o radu
- Također predmet C-188/15 Bougnaoui, isti dan

3

Achbita – presuda

- Neizravna, a ne izravna diskriminacija (veće posljedice za neke skupine za razliku od drugih). Premda je na nacionalnom sucu da odluči.
- Poslodavčeva želja da „prema klijentima prikazuje imidž neutralnosti” može opravdati pravilo – sve dok mjere ne prelaze ono što je nužno.
- Ali pravilo mora biti potpuno dosljedno – sva uvjerenja, vjere, simboli. U protivnom, izravna diskriminacija, koja je sama po sebi zabranjena.

4

Achbita – kritika

- „Neutralnost” – znači li to samo „ustupak predrasudama klijenata”?
- „Ono što je nužno” – Sud nisu zanimali dokazi (premda nacionalni sud trebaju zanimati)
- ČEZ/Nikolova kaže da pravilo predstavlja izravnu diskriminaciju ako se donese na temeljima koji su zabranjeni
 - Budimo iskreni: je li to pravilo bilo doneseno zato što se nekom konkretno nisu sviđale marame za glavu ili ne?
- Što je simbol filozofskog ili političkog uvjerenja? Traperice? Duga kosa? Odijelo?

5

Druga faza: Objašnjavanje i nijansiranje

6

C-804/18 i C-341/19 WABE – činjenice

- Udruga koja upravlja dječjim vrtićima i društvo koje upravlja lancem drogerija – spojeni predmeti – oba poslodavca otkazala su ugovore o radu zbog nošenja marama za glavu
- Nacionalni sud postavio je slična pitanja Achbiti
- Poslodavac je imao pravilo o „nenonošenju velikih vjerskih simbola”
- Također C-344/20 LF, otprilike u isto vrijeme

7

WABE – presuda

- Poslodavac je izgubio – pravilo mora biti dosljedno, te se primjenjivati općenito i bez razlike: nenonošenje velikih simbola način je da se izdvoje marama za glavu, a ostave samo križići. Izravna diskriminacija. Zabranjeno.
- Udruga koja upravlja dječjim vrtićima – kao i u predmetu Achbita, može imati veće posljedice za neke skupine (neizravna diskriminacija), ali može se opravdati.
 - Poštovanje „legitimnih” očekivanja klijenata dio je prava na poduzetništvo
 - Kao što je želja roditelja da im djeca budu obrazovana i odgajana na određeni način
 - Ali nije dovoljno samo željeti biti „neutralan” - mora postojati objektivna potreba – primjerice dokaz o opasnosti od „gubitka prihoda”
 - Države članice (uključujući njihove sudove) mogu pružiti veću zaštitu slobodi vjeroispovijesti – direktiva ne uspostavlja ravnotežu između slobode vjeroispovijesti i slobode poduzetništva, ali ostavlja polje slobodne procjene.

8

WABE - kritika

- Dakle, gospodarski interesi jači su od slobode vjeroispovijesti (osim ako se intervencijom države članice to spriječi). Nevjerojatno u pravu Europske unije. Usp. slobodu kretanja „samo gospodarski interesi” ne opravdavaju ograničenja.
- Sud nije jasan u pogledu poštovanja očekivanja klijenata – kaže da očekivanja trebaju biti „legitimna”, ali onda kaže da gubitak prihoda može opravdati pravilo – što je samo ustupak predrasudama.
- Prema očekivanju roditelja koji ne žele da njihova djeca gledaju marame za glavu postupa kao prema očigledno legitimnom očekivanju. Zašto? Dokaz potrebe? Što nanosi štetu?

9

Treća faza: „neutralno” stanje

10

C-148/22 OP protiv Commune d'Ans – činjenice

- Žena zaposlena u belgijskoj općini počela je nositi maramu za glavu
- Općina je nedugo potom donijela pravilo o „nikakvom vidljivom iskazivanju uvjerenja” i radnici je otkazala ugovor o radu
- Nema kontakta s javnošću – o očuvanju „neutralnog upravnog okruženja”

11

Commune d'Ans – presuda

- Na nacionalnom je sudu da uspostavi ravnotežu između prava i odluči je li zabrana opravdana – može pružiti veću zaštitu slobodi vjeroispovijesti.
- Ali u načelu „neutralnost” može opravdati takvo pravilo (pod uvjetom da se primjenjuje općenito itd., itd.).
- Nacionalni sud također je postavio pitanje o diskriminaciji na temelju spola – Sud Europske unije kaže da nije potrebno razmatrati, područje primjene druge direktive. (!!)

12

Commune d'Ans – kritika (1)

- Čini se da je neutralnost „čarobna riječ” – proizvod državne osjetljivosti i povijesti
- Ali tradicijom se ne mogu opravdati ograničenja sama po sebi – u protivnom, pravom u području diskriminacije ništa se ne bi postiglo (riječ je o nadrašanju prošlosti)
- Dakle, što je neutralnost – kojem interesu služi?
 - Mir na radnom mjestu? Ako zaposlenici različitih vjeroispovijesti ne mogu raditi zajedno, zaposlite nove zaposlenike!
 - Povjerenje javnosti u državu? Šifra za predrasude
 - Transparentnost bi bila prikladnija od nevidljivosti – tim se pravilima štite postojeće utjecajne vjerske mreže unutar države

13

Commune d'Ans – kritika (2)

- Prema metodologiji Suda(C-389/20 TGSS) pravila o vjerskim simbolima predstavljaju diskriminaciju na temelju spola.
 - Ali Sud se nikada ne bi usudio reći da gospodarski interesi ili neutralno upravno okruženje opravdavaju diskriminaciju na temelju spola, pa to pitanje izbjegava.
 - Postoje različiti stupnjevi zaštite jednakosti u pravu Europske unije – spol/rod, zatim rasa, vjeroispovijest je na dnu.

14

Zaključci

- Prvi osnovni problem: Sekularizam je dogovor između države i katoličanstva. Identično preslikavanje sekularizma na islam, judaizam, sikhizam nije jednakost, nego protekcionizam.
- Drugi osnovni problem: Europljani ne vjeruju u jednakost vjeroispovijesti, ali su potpisali međunarodne ugovore i direktive u kojima tvrde da vjeruju. Sudovima je prepušteno da pokušaju pomiriti načela i predrasude.